

Високий чоловік із подум'яним поглядом. Мало хто міг спокійно дивитися йому в очі – вони спопеляли. Своєю шляхетною поставою він нагадував античних героїв. Його зовнішній спокій і натяку не давав на емоційну стихію, що вирувала всередині.

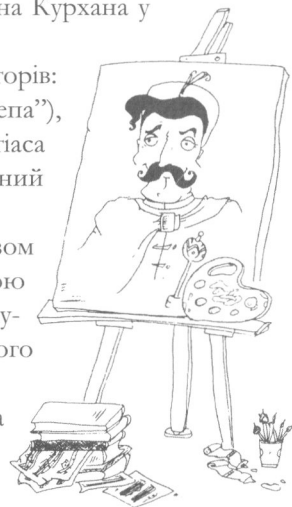
Його слава ширилася далеко за межі країни – він був хоробрим воїном, умілим полководцем, тонким дипломатом і розсудливим політиком. Його боялися й шанували, любили та ненавиділи – байдужим до нього не лишався ніхто. Він сам був небайдужим, він сам умів любити. Не тільки на словах.

...Таким Івана Мазепу бачили європейські поети-романтики: Джордж Байрон, Віктор Гюго, Юліуш Словацький. Для них образ Мазепи був овіяний свободою, яку вони шукали у Старому світі. Для них він був передусім покараним коханцем, а вже потім — виваженим правителем свого народу. Художній образ Мазепи використовувався й у прозі: масмо оповідання “Мазепа та його посол” шведа Вернера фон Гайденштама, повісті “Мазепа” німецьких авторів Адольфа Мютцельбурга та Адольфа Зондермана, романи “Пан Гетьман Мазепа. Історичний роман” Францішка Равіги-Гавронського та “Гетьман Мазепа, або Боротьба за корону” Богдана Курхана у польській літературі.

Постать Івана Мазепи надихала й композиторів: Ференца Ліста (Шоста симфонічна поема “Мазепа”), Петра Чайковського (опера “Мазепа”), Жоржа Матіаса (увертюра “Мазепа”), Сергія Рахманінова (вокальний квартет).

Художники з різних країн також цікавились образом українського гетьмана. Мазепа був модною темою серед французьких романтиків, які всіляко підтримували визвольні рухи та прагнення народів до вільного національного розвитку.

Так, Ежен Делакруа, автор картини «Свобода на барикадах», що стала символом Французької революції, присвятив українському гетьманові

цілий шик полотен. Його сучасник Теодор Жеріко також мав полотна на мазепинську тему, найвідомішим із яких є “Подолання Дніпра вплав”. Образ Івана Мазепи на полотні також зображали Е. Харпентер, Л. Булянже, О. Верне, Ю. Коссак, М. Геримський.

Але справжній – не художній – Іван Мазепа нічим не поступається своєму художньому аналогові. В його житті було все: і пригоди, і кохання, і боротьба.

Український шляхтич

Іван Мазепа-Колединський народився у власному родинному маєтку на хуторі Кам'янець, що зараз є селом Мазепинці (Київська область).

Вважається, що родина Мазеп належала до давнього герба “Курч”, до якого так само належали кілька знатних литовсько-польських родин, зокрема рід князів Курцевичів, нащадків Великого Литовського князя Гедиміна.

Про шляхетне коріння майбутнього гетьмана свідчить і друга частина його прізвища — Колединський, що походить від назви давнього князівства на Волині.

Одна з відмін герба “Курч” у литовсько-польській геральдиці називається “Мазепа”, і це так само є суттєвим підґрунтям для припущення про високе князівське походження Івана Мазепи-Колединського, його батьків та родичів.

0-0, і того що
нього і греї
не знам
Блакостер?!

Батько Івана, Степан Мазепа, був білоцерківським городовим отаманом, освіченим та знатним козаком, брав участь у Переяславських перемовинах 1654 року на боці Богдана Хмельницького. Мати, Марипа Мокієвська, походила зі шляхетної родини, після смерті свого чоловіка прийняла чернечий постриг, проте завжди лишалася вірною порадиницею свого сина. Вона була освіченою та сміливою, патріотично налаштованою жінкою і мала великий вплив на сина.

Герой-коханець

Прагматичний і раціональний, часом замкнений у собі, Іван Мазепа умів причаровувати жінок одним лише поглядом.

В юності, ще за часів служби у польського короля, Мазепа закохався у шляхтичку Загоровську і навіть став причиною розлучення подружжя Загоровських. Проте ця подія була дещо перетрактована ображеним на українця польським шляхтичем Яном Хризистомом Пасеком. Поляк розповідав, що Мазепа закохався в дружину папа Фальбовського, чий масток

Дам брн., якщо
знавци
правильно))

сусідував із Мазепиним. Згідно з розповідями Пасека, яось, заставши коханців, Фальбовський наказав Мазепу роздягнути, прив'язати до коня і, налякавши його пострілами, пустити додому навпростець крізь густі зарості терну та глоду.

Зрозуміло, що нічого спільного з реальністю ця історія не мала, та вона облетіла всю Європу й навіть досягла Америки. Переказана Вольтером в "Історії Карла XII", вона надихнула не одного митця, особливо в епоху романтизму.

Повірити в чари молодого Мазепи змушує і той факт, що про нього, вже 70-річного, французький дипломат маркіз де Бонак писав так:

«Як я чув, гетьман Мазепа, поза іншими своїми прикметами, приваблює легко до себе своїм шармом жінок, як захоче цього».

Гетьман із віком не втратив здатності кохати, про що свідчить історія його стосунків із хрещеницею Мотрею Кочубей. Кохання прийшло до гетьмана у 65 років, в той час як його обраниці було близько 20. Попри взаємне почуття, їм ніколи не судилося бути разом, адже православна церква забороняла шлюб між хрещеним батьком та похрещеницею.

Іван Мазепа з особливою ніжністю ставився до Мотрі, у листах називав її своїм єдиним та шаленим коханням. Коли він писав до неї, раціональний політик поступався місцем палкому лірикові:

“Моя сердечно кохана, найліпша, найлюбезніша Мотронько! Вперед смерті на себе сподівався, ніж такої в серцю Вашім відміни. Спомни тільки на свої слова, спомни на свою присягу,

Українського Козацька)

Українська
матір'я якась...)
Cosa Motra...))

Make LOVE NOT WAR!

Діти на паркані
лиши, а не в
моїх руках!
30 ПАРКАНИ
ЗВІЯЛИ ІНШИМ
НАПИСАЛИ... XD

спомни на свої рученьки, котрі мені не раз давала: “Що мене - хоч будеш зо мною, хоч не будеш - до смерті любити обіцяла”. Спомни наостанок любезну нашу бесіду, коли ти бувала у мене у покою: “Нехай Бог неправдивого карає, а я хоч любиш, хоч не любиш мене — до смерті тебе, відповідно до слова свого, любити і сердечно кохати не перестану на злість моїм ворогам”. Прошу і дуже, моє серденько, яким-небудь способом побачся зо мною: що маю з Вашою Милістю далі чинити.

Щасливіші мої письма, що в рученьках твоїх бувають, ніж мої бідні очі, що тебе не оглядають”.

Їхні стосунки ніколи не перетинали дозволеної межі. Проте почуття перемагало навіть віру та звичай — Мазепа наважився просити церковних ієрархів дозволити їхній шлюб, попросив «руки та серця» Мотрі у її батьків. Відповідь і Кочубеїв, і православної церкви була передбачуваною — категорична відмова. Коли Мотря Кочубей дізналася про це, вона потай втекла до мастку гетьмана, але Мазепа відправив її додому, аби не накликати на дівчину ганьби.

За кілька років Мотрю видали заміж за Семена Чуйкевича, сина керівника Генеральної військової канцелярії. Про її подружнє життя нічого невідомо, хоча є припущення, що наприкінці життя вона прийняла чернечий постриг.

Мазепа за своє життя був одружений один раз — із Ганною Фридрикевич,

вдовою Самійла Фридрикевича. Вона була старшою за чоловіка на кілька років і займалася винятково родинними та мастково-господарськими справами. Хоча вони були у шлюбі майже 34 роки, спільних дітей подружжя не мало або вони померли в ранньому віці. Таким чином, прямих нащадків гетьман по собі не залишив.

Виховання та освіта

Майбутнього гетьмана виховано в найкращих європейських та українських традиціях. Юний Мазепа навчався в Києво-Могилянському колегіумі – центрі культурного та освітнього життя України XVII століття. Заснував цей колегіум київський митрополит Петро Могила, учень Єзуїтського колегіуму «Ля Флеш», з якого й було запозичено методи навчання.

Мазепа вчився у Лазаря Барановича та Іоанікія Галятовського – неперевершених риторів та барокових поетів. Можливо, саме їм український керманіч завдячує розвитком свого таланту красномовства. Також Іван товаришував із майстром красномовства Феофаном Прокоповичем, який пізніше присвятив йому свою драму “Володимир” і який потім творив російську культуру при дворі Петра I.

Оточений майстрами своєї справи, Мазепа дуже легко вбирав будь-які знання. Особливо добре давалась йому риторика. Три роки він студіював її та латину. Тацит, Тит Лівій і Цицерон

стали для нього улюбленими авторами.

Майбутній гетьман знав 8 мов, а його вмінню володіти словом міг позаздрити будь-який, навіть античний, красномовець. Він досконало складав промови, пересипав їх латинськими висловами та жартами, швидко схоплював тон розмови й переводив її на свій лад. Мазепа міг переконати навіть найбільш упертого співрозмовника.

Мазепа став однією з найцікавіших особистостей свого часу. І польський король Ян Казимир, і російський цар Петро I були раді мати харизматичного Івана за товариша та компаньйона у політичних справах. До того ж,

іноземні дипломати та мандрівники, які зустрічалися з Мазепою, постійно захоплювались його риторичними здібностями та надзвичайним розумом.

Шведський хроніст Адлерфельдт, говорячи вже про 64-річного гетьмана, зазначав: *“Він веселої вдачі, вміє сміятися, сипати дотепами, розважаючи інших. Уміє добирати слова, у його мові багато здорового глузду”*.

Навчання в колегіумі також розвинуло поетичні здібності юнака: протягом життя він написав кілька власних віршів і дум, а

також усіляко підтримував обдарованих поетів і філософів.

Після закінчення Києво-Могилянського колегіуму, Мазепа поглиблював знання у найкращих навчальних закладах Європи: вивчав артилерійську справу в Нідерландах, удосконалював володіння іноземними мовами в Німеччині, Італії та Франції.

Вихований на європейський манер, український політик приваблював іноземних володарів, адже, на відміну від правителів Московської держави, він чудово володів світовою політичною ситуацією, цікавився культурою. Мазепа не потребував перекладача, адже вільно володів вісьмома мовами, зокрема й латиною.

Кар'єрними сходами

Здобувши ґрунтовну освіту, Іван Мазепа став на службу при дворі польського короля Яна Казимира. Ерудованого та харизматичного юнака швидко помітили наближені до короля. Польський король, підтримуючи тісні зв'язки з іншими європейськими монаршими родинами, мав звичку висилати щороку трьох талановитих юнаків шляхетського походження на Захід для поглиблення їхньої освіти. Іван відразу потрапив до числа вибраних і відвідав Німеччину, Францію та Італію. Кмітливий та розсудливий, він швидко схоплював тонкощі політики в інших державах, тож повернувся із закордону як

Ді! Ді!
Слава Україні !!!
ГРОМ
СЛАВА! ;)

людина європейських знань та поглядів. Юний, проте досвідчений, Мазепа супроводжував польського монарха у різноманітних дипломатичних місіях до Західної Європи, а пізніше почав виконувати доручення у справах України — зустрічався із Юрієм Хмельницьким, Павлом Тетерею.

Оточення польського короля не могло пробачити юному українцеві ані його походження, ані його успіху. Коли Мазепа ще й викрив змовницькі наміри шляхтича Яна Пасека проти короля, почалась ледь не відкрита війна між ним та придворними молодиками поляками. Ображений поляк обіцяв помститись Іванові і таки дотримав обіцянку: зустрівши якое

Мазепу у королівських передпокоях, він вилаяв

запального українця. Іван замахнувся на

кривдника шаблею, що було в палаці

короля неприпустим. Польські магнати

зажадали, аби Мазепу позбавили його

становища при дворі, і Ян Казимир

змушений був погодитись. Та Пасек

цим не задовольнився. Він бажав

знеславити Мазепу. Знаючи, якою

шаленою популярністю користується

Іван у жінок, поляк вигадав історію про

розправу над юним коханцем. Звичайно ж,

Пасек сподівався, що це остаточно знищить

добре ім'я Мазепи, проте сталося навпаки: ця історія прославила

asta la vista, baby!))

майбутнього українського гетьмана на весь світ.

Покинувши польський королівський двір, Іван повертається до України. Повернення додому пробудило в його душі патріотичні почуття. Звісно, ці землі були широким полем для його діяльності, темпераменту і для його мрій. Україну Мазепа побачив тоді руїною. За майже 20 років після визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького українські території встигли поділити по Дніпру сусідні держави. Правобережжя потерпало від сваволі польської шляхти, Лівобережна Україна натомість опинилася під владою Московської держави. Замість єдності почався розбрат. У Правобережжя та Лівобережжя з'явилися свої гетьмани, кожен із яких був певен у власній правоті, і замість бажання об'єднатись почалась іще одна боротьба за владу. Керуючись прагненням змінити таку ситуацію та вірячи у свої сили, Іван Мазепа з'являється на українській політичній арені.

Правобережна Україна тоді перебувала під проводом Петра Дорошенка, й Іван Мазепа 1669 року приєднується до його війська. **Кмітливий, пильний та елегантний, Мазепа швидко зробив кар'єру: від командира гетьманської гвардії до генерального осавула.** Він виступав як представник Дорошенка у перемовинах ледь не з усім зарубіжжям: налагоджував стосунки з турецьким султаном, кримським ханом, бранденбурзьким електором, польським королем та московськими боярами. Та найціннішими були переговори з Іваном Самойловичем,

який 1672 року став гетьманом Лівобережжя. Ці переговори відкривали шляхи до об'єднання України.

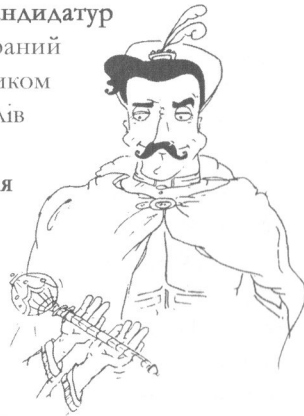
Під час чергової місії до Криму Мазепу та його загін захопили в полон запорожці. Івану загрожувала страта, проте козаки відправили його до гетьмана Самойловича в Батурин. **Тонкий дипломат, Мазепа зумів перетворити потенційно катастрофічну для себе ситуацію на особистий тріумф.** Своєю досвідченістю в міжнародних справах і бездоганними манерами він переконує Самойловича зробити його довіреною особою. Невдовзі його обрали на посаду воєнного осавула і Самойлович навіть доручив Мазепі виховання власних дітей. Окрім того, Мазепа здійснював дипломатичні місії та приватні візити до Москви, вивчаючи місцеві звичаї та ведучи перемовини з московською знаттю. Його природний шарм дозволив йому здобути прихильність правлячої верхівки та отримати „государево жалование”.

Тим часом Москва ініціювала черговий військовий похід на Крим, до якого було присилувано і військо Самойловича. Гетьман був проти, але мав коритися. Похід був невдалим, і влада Самойловича похитнулася — козацька старшина звинуватила його в особистому збагаченні, а московські бояри списали поразку на козацьке військо.

Самойловича поспішно заслали до Сибіру, а разом з ним і непокірну козацьку старшину. Лівобережна Україна потребувала нового гетьмана.

25 липня 1687 року із чотирьох кандидатур було обрано Івана Мазепу. Новообраний гетьман міг стати корисним союзником для багатьох європейських правителів та російського царя.

Але Мазепа мав власні уявлення про майбутню долю своєї держави. Він хотів бачити Гетьманщину самостійною та соборною. Петро I натомість сподівався повністю знищити українську автономію, проводячи імперську політику щодо українських земель.

Саме захищаючи інтереси українців, Іван Мазепа й перейшов на сторону короля Карла XII. Перехід Мазепи голосливо назвали зрадою, та гетьман, насправді, діяв згідно з угодою, укладеною ним та Петром I.

Сміливий воїн

За час служби у польського короля, в Дорошенка та Самойловича Мазепа виявив себе як чудовий військовий командир. Участь у багатьох військових кампаніях не лише загартувала характер майбутнього гетьмана, але й поширила славу про нього як про хороброго воїна.

За часів свого гетьманства Мазепа змушений був брати участь у військових кампаніях, що мало відповідали інтересам Гетьманщини й були нав'язані московським урядом. Це і кримські походи, і Північна війна. До речі, одна із найгучніших перемог над кримським ханом, а саме взяття фортеці Азов у 1696 році, належала саме гетьманським козакам під командуванням наказного гетьмана, чернігівського полковника Якова Лизогуба.

Досягнення мудрого правителя неодноразово було відзначено й тогочасними монархами різних європейських країн. Про те, наскільки високо цінували Івана Мазепу, свідчить кількість почесних відзнак. Він мав найвищу нагороду Московської держави — орден Святого Андрія Первозванного, найвищу нагороду Речі Посполитої — орден Білого Орла. Мазепа навіть був удостоєний звання князя Святої Римської імперії, що було найвищою нагородою Австрії.

Мазепа міг служити будь-якій країні, однак він обрав небезпечний шлях балансування між імперськими інтересами своїх сусідів — заради утвердження вільної і сильної української держави.

Талановитий дипломат

Гетьман зумів налагодити взаємини як із царівною Софією та фактичним управлінцем Московської держави князем

Superman?
Spiderman?
Batman?
кесе)
Кригіше)
Мазерман)

Голіциним, так і з їхнім наступником Петром I. Молодий цар вважав Мазепу своїм другом, адже часто отримував від нього корисні поради щодо управління державою та відносин із Кримським ханством. Така особиста прихильність царя дозволила Мазепі зберегти зв'язки з монархічними дворами Європи, попри заборони будь-яких міжнародних контактів, що були зафіксовані у Коломацьких статтях.

Серед двору ходили чутки, що цар швидше не повірить ангелові з неба, ніж Мазепі.

Щодо взаємин із підлеглими, то Іван Мазепа прагнув здобути підтримку як серед козацької старшини, так і серед звичайного люду. Старшину він обдаровував маєтностями, сприяючи творенню добробуту української знаті. Водночас гетьман захищав інтереси простих козаків та селян, регулюючи питання оподаткування та відробітку повинності.

Гетьман обох боків Дніпра

У статусі гетьмана Лівобережжя Мазепа отримав шанс здійснити свою мрію – об'єднати Україну. На північних кордонах Речі Посполитої вже вирувала Північна війна, тому польський король не міг ризикувати і змагатися ще й зі стихійними козацькими та народними повстаннями на Правобережжі. Цим послабленням і

скористався Мазепа для того, щоб козацьким військом увійти на територію Правобережної України. Приборкавши повстання Семена Палія та Івана Іскри, Мазепа фактично став гетьманом і тих українських земель, що перебували до цього у складі Речі Посполитої. Єдність Гетьманщини під булавою Мазепи тривала 5 років: протягом 1704-1709 рр.

Іван Степанович Мазепа був гетьманом України 22 роки – 8081 день. Його особистий талант та політичний хист сприяли тому, що ці роки стали розквітом політичного, економічного та культурного життя України.

Щедрий меценат

Іван Мазепа був активним політиком, але не менш завзято він займався питаннями культури та мистецтва. Він і сам був обдарований різними талантами: писав вірші, грав на музичних інструментах, чудово співав і танцював, чим завжди привертав до себе увагу.

Літературний спадок, що залишив після себе гетьман, є незначним, але вартим уваги. Серед творів, які вірогідно належать перу Івана Мазепи, відомими є вірші “Ой, Іване, Поповичу-гетьмане!”, “Пісня про чайку”, “Дума” та “Псальма”.

Як один із найзаможніших людей Європи, Мазепа значну частину своїх багатств виділяв на користь освіти. Гетьман усвідомлював: майбутнє омріяної держави залежить від

як ми!) молодого покоління. Державний розквіт могли стимулювати ерудовані й енергійні патріоти. Тому український керманіч не шкодував грошей на освіту. На його кошти було збудовано колегіуми у Чернігові, Новгород-Сіверському та Харкові, а їх бібліотеки збагачено найновішими виданнями та рідкісними рукописами. Не забував Мазепа і про Києво-Могилянський колегіум. Саме завдяки його старанням у 1701 році колегіуму було підтверджено царською грамотою найвищий на той час статус академії. Це був перший вищий навчальний заклад на українських теренах, який нічим не поступався західноєвропейським. Також гетьман забезпечив побудову нового кам'яного корпусу, який частково зберігся і до нашого часу. Відтоді академію почали називати “Могило-Мазепинською”.

Долучається Іван Мазепа також до розвитку книгодрукування на землях Гетьманщини. За час його покровительства видано твори талановитих українських поетів та мислителів, зокрема Афанасія Зарудного та Дмитра Туптала, також перекладено деяких зарубіжних авторів. Завдяки коштам та силам українського правителя з'явилися

навчальні та богослужбові релігійні книги – їх поширювали серед вірян Гетьманщини. 1708 року у місті Алепо на гроші гетьмана було видано Євангеліє для богослужбового

*це де?
ф Сєпіт..*

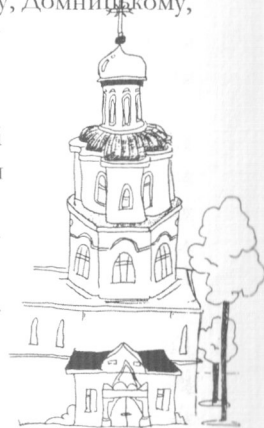
вжитку православних сирійців.

Відомо, що Іван Мазепа був віруючою людиною, тому всіма можливими способами підтримував українську церкву. Спорудження нових церков було для нього справою честі, адже звести нову церкву означало вшанувати водночас і живих, і померлих, і святих. Це було впровадження не лише кам'яного храму, але й храму духу. Його коштом було збудовано, відреставровано та оздоблено близько 43 церковних споруд, серед найвідоміших — будівлі в Кисво-Печерській лаврі, Михайлівському Золотоверхому, Чернівському Троїцько-Іллінському, Лубенському Мгарському, Домницькому, Макошинському, Батуринському Крупицькому монастирях.

Виготовлений на замовлення українського гетьмана антими́нс* досі зберігається у вівтарі грецького православного собору Воскресіння при Гробі Господньому в Єрусалимі.

Цікавився гетьман і архітектурою. У своєму маєтку - Гончарівці - Мазепа спорудив палац на взірць тогочасних королівських резиденцій Європи.

Це стало початком нового стилю життя, нових традицій. За свідченнями сучасників,

---

Антими́нс – срібна плита, оздоблена вишуканим рослинним орнаментом, в центрі якої розміщено гравюру з біблійною сценою поховання Ісуса Христа.

іноземців, ознайомлених із проектом, це мала бути велика будівля європейської архітектури з житловими приміщеннями, залами для прийомів, бенкетів і концертів, бібліотекою, колекцією зброї, галереєю портретів, а також приміщенням для слуг та охорони. Гетьманський палац не зберігся, але численні архітектурні споруди часів гетьманування Мазепи доводять існування в Україні особливого стилю, відомого як українське, або мазепинське, бароко. А вже у ХІХ столітті Дмитро Антонович назве епоху гетьманування Мазепи “другою золотою добою українського мистецтва”.

Ціна свободи

1700 року розпочалася Північна війна. Вона тривала 21 рік і прямо чи опосередковано зачепила значну частину Європи: хтось воював за свої інтереси, а хтось став зручним плацдармом для чужої війни. Війна, що точилася між Московською державою та Шведським королівством за володіння Балтійським узбережжям, поглинула й українські землі.

Іван Мазепа вмів обминав царські заборони для Гетьманщини і провадив зовнішню політику своєї країни без участі російського царя. Об'єднавши Правобережжя та Лівобережжя, гетьман активно розбудовує державу, проте саме в цей час Північна війна максимально наближається до земель Гетьманщини. Відтак перед Мазепою постає важливе питання:

to be OR NOT to be?

на чісму боці виступати?

Стосунки з Петром I завжди були проблемними: молодий і амбітний цар давав мало, а вимагав дуже багато. Жодних рівноправних стосунків між Гетьманщиною та Московською державою вже не було:

- в більшості українських міст стояли московські військові залоги та гарнізони;
- козацьке військо мало перетворитись на регулярні драгунські полки;
- члени козацької старшини мали стати покірними служилими дворянами;
- існувала загроза знищення української етнічної окремішності через переселення інших народностей на українські землі та міжетнічні шлюби.

Між Військом Запорозьким та Московською державою були певні домовленості, але Петро I їх порушив, посягнувши на гарантовані права та вольності Війська Запорозького. В той час війська короля Карла XII вже зайшли на територію України. Іван Мазепа звернувся до російського царя з проханням про військове підкріплення хоча б із 10 тисяч людей – цар відповів, що не може дати й десятих осіб. Петро вважав, що гетьманові з його військом слід боронитися самостійно. Сюзерен, що мав би охороняти свого васала від посягань, фактично відмовився виконувати свої обов'язки. Чи мало знову козацтво стати гарматним м'ясом для шведської армії, коли майже всі війни,

от щедрий...
і не кажи,
«сравнений»
«старшин»...

що їх провадив Петро I, окупувалися ціною крові українців? Гетьманщина виявилась лише розмінною монетою у планах Петра I. Покинувши Івана Мазепу напризволяще, цар зрадив його. Гетьман усвідомлював, що може піти одним із трьох шляхів.

1. Підтримати Петра. Результат – Україна повністю втратить автономію і стане безликим складником майбутньої імперії, при цьому змушена буде постачати в центр усі види ресурсів, відриваючи їх від себе.

2. Підтримати Річ Посполиту в особі Августа Саксонського. Результат той самий, тільки цього разу імперія – не Російська.

3. Співпрацювати з Карлом XII. Тоді Україна отримає захист могутньої держави, яка не має з нею спільних кордонів, тому не може безпосередньо на неї впливати.

Мазепа обрав останнє. Це не була зрада, адже Петро не дотримав своїх обіцянок і відмовився від захисту українських земель. Отож, Мазепин вибір був вибором винятково в інтересах України. В «Історії Русів», написаній у XIX столітті невідомим досі автором, наведено промову гетьмана у зв'язку з переходом українського війська на бік шведів:

«Ми стоїмо тепер, братіє, між двома проваляями, готовими нас

пожертв, коли не виберемо собі шляху, щоб їх обминути. Воюючи між собою монархи, що наблизили театр війни до границь наших, до того розлючені один на одного, що підвладні їм народи терплять уже і ще перетерплять безодню лиха безмірну, а ми між ними є точка, або ціль всього нещастя [...]. Коли Король Шведський, завше непереможний, якого вся Європа поважає і боїться, подолає Царя Російського і зруйнує царство його, то ми, з волі переможця, неминуче причислені будемо до Польщі і віддані в рабство Полякам [...]; і вже тут нема і не буде місця договорам про наші права та привілеї [...]. А як допустити Царя Російського вийти переможцем, то вже лиха година прийде на нас од самого Царя того; бо ви бачите, що хоч він походить од коліна, вибраного народом з дворянства свого, але, прибравши собі владу необмежену, карає народ той свавільно, і не тільки свобода та добро народне, але й саме життя його підбиті єдиній волі та забаганці Царській. Бачили ви і наслідки деспотизму того, яким він винищив численні родини найбільш варварськими карами за провини, стягнені наклепом та вимушені тиранськими тортурами, що їх ніякий народ стерпіти і перетерпіти не годен».

З цього уривку стає зрозуміло, чому Іванові Мазепі так залежало на тому, щоб не виступити ані на боці Речі Посполитої, ані Московської держави, а перейти на бік шведського короля.

28 жовтня 1708 року гетьман разом зі старшиною та

0/0
УРА!
Я ВИГРАВ!
ЗНИЧІРАААВ!!
от унес че!!
хрестик -
колоски -
че мого че
Полтавська
битва!

невеликою частиною війська прибув до села Гірки, де відбулася його перша зустріч із Карлом XII.

Петро I на звістку про перемовини Мазепи зі шведським королем зреагував блискавично – ще 27 жовтня він наказав повідомити по всій Україні, що гетьман безвісти зник, а князю Меншикову наказав зайняти Батурин – гетьманську столицю. Останнє виявилось нелегкою справою – місто мало чудову оборону, і могло витримати тривалу облогу. Ні прохання й погрози Меншикова, який підійшов до гетьманської столиці, ні письмовий царський наказ не вплинули на оборонців міста. Всі вони, за свідченням Меншикова, *«как старшина, так и товарищество, единогласно отвещали»* російським воєначальникам, *«что без нового гетмана в город не впустят, а гетмана де надлежит им выбирать общими голосами»*.

1 листопада почалися воснні дії. В ніч на 2 листопада російські драгуни пішли в наступ і після кількогодинного бою через допомогу зрадників взяли місто.

Народна традиція зберегла переказ про підземний хід, так званий «гайник», через який ворог і вдерся до міста.

Зчинилася різанина, почався погром столиці Гетьманщини. Славний та величний Батурин з усіма державними установами,

з палацом гетьмана в передмісті, з церквами та монастирем, що їх збудував та прикрасив Мазепа, з його бібліотекою та колекцією зброї, про яку ходили легенди в усій Європі, – з усім тим, що за понад 20 років свого гетьманства створив і зібрав великий державний і культурний діяч України, було зруйновано дощенту, все перетворилося на прах та попіл.

Після зруйнування гетьманської столиці Петро продовжив свою “криваву виставу”: у місті Лебедин було створено спеціальну комісію, яка жахливими тортурами вибивала зі старшини зізнання у зраді, після чого кожного з новоспечених зрадників страчували. Смертю було покарано кожного десятого мешканця села Водолаж, разом із жителями знищено міста і селища Нехворощ, Келеберда, Переволочна,

Старий та Новий Кодаки. Після Полтавської битви всіх полонених запорожців було страчено. Україна була потоплена у власній крові. Саме так - кров'ю і терором - Петро I змусив українців залишити власного гетьмана. Цю жорстоку тактику будуть нерідко застосовувати наступні російські правителі.

Ще перед тим не менш ефектно й театральню Мазепу було позбавлено гетьманства. Цей обряд відбувся без участі

українського правителя – його роль виконувало опудало з Андріївською стрічкою, яке втягли на спеціально побудований ешафот. Після цього сподвижники царя Меншиков та Головін розірвали патент на звання кавалера ордена Св. Андрія Первозванного, зачитали текст про благодіяння Петра та повісили опудало на шибениці.

Не менш видовищною була й процедура винесення анафема гетьману. У соборі Святої Трійці у Глухові, за присутності Петра I та окремих козацьких старшин, новообраного гетьмана Івана Скоропадського та церковних очільників, розігралася страшна вистава. Згідно із задумом царя, після літургії та молебню, Афанасій Зарудний, новгород-сіверський протопіп, виголосив проповідь про зрадників минулих часів і виправдав прокляття, що накладалися на гетьмана. Після цього церковні діячі тричі проголосили Мазепі анафему. **Стає зрозумілим, що Петро I, не маючи змоги покарати самого гетьмана й викоренити з українського люду пошану до Мазепи, намагався символічно розправитись з ним. Такий вчинок не міг викликати повагу до царя, але страх він спричинив.** Анафема була нічим іншим як, ефектною інсценізацією та була незаконною. Адже, анафемі піддають лише за злочини проти віри та церкви та за умови визнання обвинувачуваним своєї вини. Мазепа ж своєї вини не визнавав, бо не мав її. Все, що робив Петро, було тільки абсурдною виставою, проте через страх ця вистава працює навіть три століття по тому...

Ну, і..?

В різні часи цінували різне. Мазепа ж мав такі риси, які були пошановані і тоді, і зараз: блискучу освіту, ерудованість, особисту харизму, зовнішню привабливість, щедрість, хист дипломата, хоробрість воїна.

Він був героєм картин та віршів європейських митців. Історія свідчить, що справжній Мазепа був депо іншим, ніж у творах, однак не менш привабливим. І сьогодні нам цікавий справжній Мазепа. Риси вдачі справжнього Мазепа викликають у нас сьогодні повагу.

«Бери від життя все» – це гасло нашого часу. Його брали на озброєння і в попередні епохи. Це гасло єднає нас із Мазепою. В його житті були цікаві зустрічі, подорожі, пригоди, кохання, боротьба – те, чого прагнуть багато з нас. Але «бери від життя все» означає ще й «давай світові всього себе, без останку». Він віддав свою харизму, розум, сміливу й наполегливу вдачу, впевненість у своїх силах своїй країні – Україні. Він прагнув, аби його співвітчизники жили вільно, не підкоряючись чужим законам, накинутим без їхньої волі. Мазепі було важливо, щоб українці могли діяти у власних інтересах, не стаючи маріонеткою в чужих руках.

Ви, мабуть, знаєте, як часом важливо вміти сказати «ні». У вирішальний момент Мазепа зумів це зробити. Він сказав «ні» людині, яка його зрадила.

оце Чолов'яга)
Мазепа Рулить!

Потрібно вміти розпізнати, що – своє й вартісне, а що – чуже й непотрібне.

Не все сталося так, як хотів Іван Мазепа. Зовнішні обставини, а також незгуртованість народу завадили цьому. Проте одне ми знаємо точно: якби не зусилля поодиноких постатей в історії України, то сьогодні ми лишалися б підвладною маріонеткою, змушеною працювати на чужі інтереси.

Історія підкидає нам теми для розмірковування, постаті для захоплення, приклади для наслідування. Кожен день додає нам нових знань про наше минуле, а відтак – впевненості у нашій правоті. І Петро I, і його наступники розуміли, що Мазепа – це саме та постать, яка могла б бути «брендом» українців, тому так наполегливо намагались якщо не заховати, то осквернити цю постать, цей потенційний бренд.

Кожна нація вшановує певних діячів – чи то державних, чи то громадських, чи то культурних. **Є імена, які для певної нації стають своєрідним символом – символом свободи, незалежності, духу, чистоти помислів, праці розуму на користь співвітчизників, великого знання, таланту й харизми, символом європейського вибору.**

Наслідуючи Мазепині вчинки, його прагнення, ми стаємо на правильний шлях. Тримаючи в пам'яті Мазепині заслуги перед Україною, саму постать Мазепи і постаті таких, як він, ми маємо шанс не загубитись серед безлічі сильніших – бо тоді ми самі сильні.

Слово від “небайдужих”

Як зробити історію цікавою для школярів? Рецепт простий: потрібно викласти її доступно для учнів мовою, урізноманітнити текст зворотами, поширеними серед підлітків, і приправити цю «страву» кумедними малюнками. Варто дати зрозуміти дітям, що безліч їхніх ровесників уже залюблені у книжку й епоху, якій вона присвячена. І художність не стане на заваді історичній правді, а лише якнайповніше розкриє всю красу минулого. Тільки за цих умов видання зробиться тією машиною часу, мандрувати якою мріють усі діти...

Такий метод уже не вперше успішно випробовує Всеукраїнський громадський рух «Не будь байдужим!». Цього разу пропонуємо погляд активістів організації (істориків, філологів та журналістів) на відтиснок української історії, пов'язаний із іменем гетьмана Івана Мазепи.

Довідка про “НББ”

Громадський рух “Не будь байдужим!” – всеукраїнська незалежна неполітична організація, що ставить на меті розбудову цивілізованої та самодостатньої країни.

ВГО “Громадський рух “Не будь байдужим!” уже упродовж трьох років організовує регулярні культурно-мистецькі акції у різних містах України. Це проєкти: літературні - “Куди подівся Дон Хозє?”, “Укрмова-супєркульова!”; музично-інтерактивний - “Зроби подарунок Україні! Переходь на українську!”;

клубно-музичний - "Ремікс 482". "Небайдужі" виступали з акціями вже у тридцятьох містах України. Учасниками Руху є зірки шоу- та модельного бізнесу, спорту, науки, літератури, музики: Оксана Караванська та Василь Вірастюк, Оксана Забужко та Олег Скрипка, Ігор Пелих та Анна Бублик.

Наразі Рух здійснює найбільшу в своїй історії кампанію «Мазепа. Made in Ukraine». У її рамках в партнерстві з МОН вже реалізовується всеукраїнський конкурс творів «Хто для мене Іван Мазепа?» серед школярів 8-11 класів у понад 40 містах України. 4 жовтня 2008р. "небайдужі" провели Всеукраїнський турнір кіокушинкай карате на Кубок Івана Мазепи та грандіозний концерт у київському Палаці спорту.

Середня кількість учасників акцій Громадського руху "Не будь байдужим!" – від 1000 до 10 000 осіб.

Над книжкою працювали:

Текст: Катерина Поправка, Анастасія Левкова, Оксана Левкова

Художнє оформлення: Іванна Кучеренко, Євгенія Васильєва

Науковий консультант: кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України Національної Академії наук України
Ольга Ковалевська

НЕ БУДЬ
БАЙДУЖИМ

Література:

1. Борщак І. Мазепа, Орлик, Войнаровський. Історичні есе. - Львів: Червона калина. - 1991. - 256 с.
2. Видатні постаті в історії України (IX—XIX ст.): Короткі біографічні нариси. Історичні та художні портрети / ред. В. Гусев, В. Дрожжин, Ю. Калінцев, О. Сокирко, В. Червінський. - К.: Вища школа, 2002. - 359 с.
3. Журавльов Д. Мазепа: людина, політик, легенда. - Харків: Фоліо, 2008. - 382 с.
4. Ковалевська О. Іван Мазепа у запитаннях та відповідях. - К.: Темпора, 2008. - с. 200 іл.
5. Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687-1709. - <http://litorpys.org.ua/coss4/mazk.htm>
6. Мицик Ю. Три сюжети про гетьмана Мазепу // Сіверянський літопис. - 2006. - № 3. - С. 15-21.
7. Павленко С. Іван Мазепа як будівничий української культури. - К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2005. - с. 304.
8. Павленко С. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники. - К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2004. - с. 602.
9. Ресніт О., Коляда І. Усі гетьмани України. - Харків: Фоліо, 2008. - 415 с.
10. Матеріали з сайту www.mazepa.name

